

อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในหนังสือбудประเภทตำรายาภาคใต้

Glossary of Herbal medicines in Budd Books from The Southern Part of Thailand

รุ่งรัตน์ ทองสกุล

ดุขฎิณีพนธ์ปริญญาเอก หลักสูตรการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ภาษาในหนังสือбуд ซึ่งนำไปสู่การจัดทำ อภิธานศัพท์ ด้วยการอธิบายคำศัพท์จากขนานยาที่ปรากฏในหนังสือбудในด้านคำอ่าน ชนิดของ คำ ความหมาย รูปแบบการใช้ ส่วนประกอบของขนานยา และข้อมูลเพิ่มเติมอื่นๆ โดยเก็บข้อมูลคำ ศัพท์จากหนังสือбуд ที่จัดเก็บอยู่ในสถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา จำนวน 20 ฉบับ

ผลการวิจัยพบว่า หนังสือбудประเภทตำรายาภาคใต้ มีการใช้ภาษาที่มีลักษณะเฉพาะใน ด้านการใช้นำหน้าเพื่อสื่อความหมายถึงรสชาติ และลักษณะของสิ่งนั้นๆ การใช้คำควบกล้ำ ร ล ซึ่งไม่ปรากฏการใช้ในภาษาไทยมาตรฐาน การตัดคำให้สั้นลง การเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ สระ หรือ วรรณยุกต์ การใช้คำศัพท์ที่สื่อความหมายเฉพาะในภาคใต้ มีการใช้ความเปรียบในลักษณะต่างๆ มีการใช้สำนวนและวัฒนธรรมการใช้ภาษา ได้แก่ การเรียงลำดับคำ การใช้คำลงท้าย คำลักษณ นาม และคำเฉพาะถิ่นที่สะท้อนถึงลักษณะนิสัยของชาวใต้ ในส่วนของคำศัพท์ที่พบส่วนใหญ่เป็น ชื่อสมุนไพร และชื่อขนานยาหรือชื่อโรค ที่มีการบันทึกตามการออกเสียงในพื้นที่ถิ่น คำศัพท์ที่มีความ หมายเดียวกันบางคำมีรูปเขียนหลายรูป บางคำเป็นสำนวน บางคำเป็นศัพท์เฉพาะของหมอชา และ บางคำมีรูปเขียนที่แตกต่างไปจากรูปเขียนในภาษาไทย ซึ่งไม่ปรากฏในระบบการพิมพ์

หนังสือбудเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่บันทึกความคิด ความรู้ และประสบการณ์ของคนใน ท้องถิ่น ผู้ที่สนใจ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะได้อนุรักษ์ ศึกษา สืบทอด เพื่อนำไปปรับใช้ได้ อย่างเหมาะสม และเกิดคุณค่าอย่างสูงสุด

คำสำคัญ : อภิธานศัพท์ / ยาสมุนไพร / หนังสือбуд

Abstract

This research aimed to study the language in Budd Books which led to the preparation for the glossary. There were descriptions of words which appeared in the Budd Books in part of words, parts of speech, meanings, instructions, ingredients of the medicine, and other information on words collected in 20 Budd Books in Thaksin Khadi Institute, Songkhla province, Thailand.

The results showed that Budd Books from the southern Thailand had specific languages of the prefixes which were used to convey the flavor and appearance of things. The results also indicated the use of diphthongs, /จ/,/ฉ/, which never appeared in the standard language in Thailand, as well as the shortening of words and the changing of consonants, vowels or intonation. The use of words to convey a specific meaning in the South had their own advantages in different ways. Moreover, the study found the use of expression of language and culture such as word order, postscript, noun classifier, and dialect which reflected the character of the South. Most vocabulary was found as the terms of herb and names of medication or disease, which were recorded in native pronunciation. Some of the words had same meaning and multiple forms and some are idiomatic while some are the terminology of medicine. Some were written differently from the regular forms of Thai language, which never appeared in prints.

Budd Books were local literature which recorded thoughts, knowledge and experiences of local people. Those who are interested or any related organization should study, maintain and disseminate Budd Books in order to encourage the proper utilization to the utmost.

Keywords : glossary / Herbal medicine / Budd Book

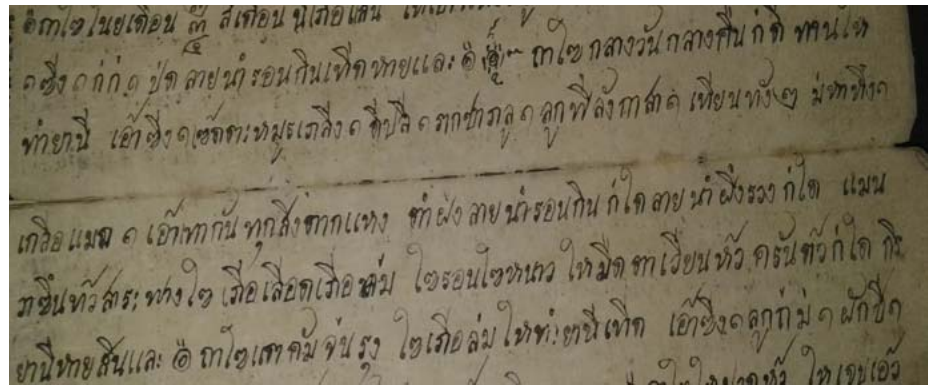

บทนำ

ภาคใต้เป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งมีวรรณกรรมท้องถิ่นจำนวนมาก โดยเฉพาะที่ปรากฏในรูปของใบลาน และหนังสือใบหรือสมุดข่อย ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับตำรายา ดังที่ เจริญ ศรประดิษฐ์ (2542, หน้า 4) ได้กล่าวถึงจำนวนหนังสือใบในภาคใต้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับตำรายาว่ามีประมาณ ร้อยละ 80 ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ยารักษาโรคเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะในยุคที่วิทยาการทางการแพทย์ยังไม่เจริญรุ่งเรืองเช่นปัจจุบัน วิธีการรักษาโรคแบบพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็น

หนังสือใบประเภทตำรายาจากจึงนับว่าเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า เพราะเป็นการบันทึกภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคของคนสมัยโบราณที่ได้ค้นคิด สร้างสมความรู้ ประสบการณ์ เพื่อถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังให้นำไปปรับใช้ รวมทั้งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด มุมมอง ความเชื่อต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้จะเป็นแกนหลักสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทย

ตำรายาที่ปรากฏในหนังสือใบมีความน่าสนใจหลายประการ เช่น การใช้คำศัพท์ภาษาถิ่น คำโบราณ สำนวน รวมถึงวิธีการเขียนที่ไม่มีหลักเกณฑ์ในการเขียนที่แน่นอน เพราะเป็นการเขียนตามความรู้ความสามารถของตนเอง และส่วนใหญ่เป็นการเขียนตามภาษาพูด การจะอ่านให้เข้าใจ และสื่อความหมายให้ชัดเจนจะต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้า รวมถึงการสอบถามผู้รู้ เช่น แพทย์พื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการร้านยาแผนโบราณ เป็นต้น ดังตัวอย่างการบันทึกขนานยาต่อไปนี้

ภาพที่ 1 (ที่มา : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต รหัสหนังสือใบ ศวภ.55220088)

จากตัวอย่างข้อความในหนังสือบุดประเภทตำรายาข้างต้นได้กล่าวถึงขนานยาที่ใช้รักษาอาการไข้ ความว่า

ถ้าไข้กลางวันกลางคืนก็ดี ท่านให้ทำยานี้ เอาขิง ๑ เช็ดตะมูรเกลิง ๑ ตีปลี ๑ รากชาภูลู ๑ ลูกพี่ลึงกาสา ๑ เทียนทั้ง ๒ มหาหิง ๑ เกลือแมต ๑ เอาเท่ากันทุกสิ่งตากแห้ง ตำผงลายน้ำร้อนกินก็ได้ลาย น้ำผึ้งรวงก็ได้ แม่นว่าขึ้นทั่วสระพางไข่ เพื่อเลือดเพื่อลม ไข่ร้อนไข่หนาว ให้มีดตาเวียนตัว ครั้นตัวก็ได้ กินยานี้หายสิ้นแล

นอกจากจะมีรายละเอียดของขนานยาที่ใช้รักษาอาการไข้แล้ว สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจสาระสำคัญของวิธีการรักษาโรคได้ดีก็คือ การเข้าใจความหมายของคำศัพท์ที่ปรากฏอยู่ ทั้งคำศัพท์ที่เป็นชื่อพืชสมุนไพร คำศัพท์สิ่งของ คำศัพท์อาการของโรค เช่น

ขิง	หมายถึง	ขิง
เช็ดตะมูรเกลิง	หมายถึง	เจตมูลเพลิง
ชาภูลู	หมายถึง	ชะพลู
น้ำผึ้งรวง	หมายถึง	น้ำผึ้ง
สระพาง	หมายถึง	ร่างกาย
ไข่ร้อนไข่หนาว	หมายถึง	ไข้ร้อน ๆ หนาว ๆ

ตัวอย่างการใช้คำศัพท์ และสำนวนในหนังสือบุดประเภทตำรายาจากที่นำเสนอไว้ข้างต้น จะเห็นว่ามีความน่าสนใจในการศึกษาเพื่อค้นหาความหมาย และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาเรื่อง “อภิธานศัพท์ยาสมุนไพรในหนังสือบุดประเภทตำรายาภาคใต้” ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาการใช้ภาษาในหนังสือบุด เพื่อนำไปสู่การจัดทำอภิธานศัพท์ด้วยการอธิบายคำศัพท์จากขนานยาที่ปรากฏในหนังสือบุดในด้านต่าง ๆ เช่น ชนิดของคำ ความหมายของคำ รูปแบบของการใช้คำ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถอ่าน และทำความเข้าใจตำรายาจากหนังสือบุดได้ง่ายขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจ การประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษา และพัฒนาภูมิความรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลคำศัพท์ในการจัดทำพจนานุกรม ตลอดจนนำไปสู่การดำเนินงานอื่น ๆ เพื่อให้เกิดคุณค่าต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยจะใช้กลุ่มตัวอย่างหนังสือบุดประเภทตำรายา จากการถ่ายสำเนาข้อมูลดิจิทัลที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา ได้รวบรวมและบันทึกไว้ โดยคัดเลือกฉบับที่เป็นบุดชาวบันทึกเป็นร้อยแก้วด้วยอักษรไทยโดยใช้เส้นหมึกสีดำ ในกรณีที่มีการบันทึกเป็นร้อยกรองหรือคำคล้องจอง และในกรณีที่บันทึกด้วยอักษรขอมก็เป็นการบันทึกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น รวมทั้งคัดเลือก

ฉบับที่เส้นหมึกบันทึกอักษรส่วนใหญ่อัดแน่น เพื่อให้สามารถอ่านชานานยาได้ จึงมีหนังสือชุดที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยจะกำหนดรูปแบบรหัสอย่างง่ายสำหรับการอ้างอิง โดยกำหนดเป็นฉบับตามลำดับที่ 1 – 20 ตามรหัสทะเบียนหนังสือชุดที่มีอยู่เดิม ได้แก่

รหัส 35220080 (ฉ 1) รหัส 38220075 (ฉ 2) รหัส 46220002 (ฉ 3) รหัส 46220003 (ฉ 4) รหัส 46220009 (ฉ 5) รหัส 47220008 (ฉ 6) รหัส 47220038 (ฉ 7) รหัส 47220040 (ฉ 8) รหัส 55220008 (ฉ 9) รหัส 55220028 (ฉ 10) รหัส 55220037 (ฉ 11) รหัส 55220038 (ฉ 12) รหัส 55220054 (ฉ 13) รหัส 55220088 (ฉ 14) รหัส 55220099 (ฉ 15) รหัส 552200158 (ฉ 16) รหัส 552200187 (ฉ 17) รหัส อ.181.003 (ฉ 18) รหัส อ.181.006 (ฉ 19) และรหัส อ.181.016 (ฉ 20)

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประกอบการอธิบายคำศัพท์ยาสมุนไพร

2. สัทสัญลักษณ์ ตามที่ปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พุทธศักราช 2525 ซึ่งใช้เสียงของกลุ่มนครศรีธรรมราช และพัทลุงเป็นหลัก เว้นแต่คำนั้นจะใช้เฉพาะถิ่นอื่นจึงจะให้เสียงตามถิ่นนั้น ๆ (มูลนิธิทักษิณคดีศึกษา, 2546) เพื่อใช้ในการบันทึกคำอ่านคำศัพท์ยาสมุนไพรที่เป็นภาษาไทยถิ่นใต้ตามลักษณะการออกเสียงของผู้บันทึก

วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

1. คัดเลือกหนังสือชุดประเภทตำรายาที่จะศึกษาตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ และบันทึกข้อมูลคำศัพท์ที่จะจัดทำเป็นอภิธานศัพท์ ตามที่ได้กำหนดไว้ในขอบเขตของการวิจัย

2. เก็บรวบรวมข้อมูลตำรายาสมุนไพรในหนังสือชุดจากแพทย์พื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการร้านยาแผนโบราณ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งการเก็บข้อมูล และถ่ายภาพตัวอย่างสมุนไพร

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. รวบรวมคำศัพท์ยาสมุนไพร และจัดทำเป็นอภิธานศัพท์ตามที่ปรากฏในขอบเขตเนื้อหา โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึกแพทย์พื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับตำรายาสมุนไพร และผู้ประกอบการร้านยาแผนโบราณในรายละเอียดต่าง ๆ เพิ่มเติม เช่น ส่วนประกอบของยาลักษณะของคำศัพท์ เป็นต้น รวมทั้งวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลร่วมกับเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สารานุกรมพืชสมุนไพร ตำรับยาการแพทย์แผนไทย เป็นต้น

2. นำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ จากผู้เชี่ยวชาญ และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

3. เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนก็จะนำเสนอเป็นข้อมูลเอกสารและเป็นฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย

การใช้ภาษาในหนังสืออนุตประเภทตำรายา

1. การใช้คำ

- 1.1 การใช้คำว่า ส้ม เพื่อบอกรสเปรี้ยว ใช้คำว่า ลูก เพื่อบอกลักษณะของสิ่งนั้น ๆ เช่น
 ไลยน้ำสมขามเปียก (ละลายน้ำมะขามเปียก) (ฉ 1)
 บดผงไลยน้ำสมเน่ากิน (บดผงละลายน้ำมะนาวกิน) (ฉ 4)
 เอ้าลูกกูดถวย ๑ (เอามะกูดถวย 1) (ฉ 9)
 อ้าลูกเขินหือมายีให้ออก (เอามะเขือขึ้นมายีให้ออก) (ฉ 9)

1.2 การใช้คำควบกล้ำ ร ล ซึ่งไม่ปรากฏการใช้ในภาษาไทยมาตรฐาน

1.2.1 ควบกล้ำ มร เช่น

- เตโชธาตุกำเมธิบ (เตโชธาตุกำเริบ) (ฉ 3)
 โรคขมร้ายทุกจำพวก (โรคขมร้ายทุกจำพวก) (ฉ 1)

1.2.2 ควบกล้ำ มล เช่น

- ทำมล้ำยปรสิดตามปราดถน้ำ (ทำลายประสิทธิตามปรารถนา) (ฉ 1)
 หัวตำมลิ่งตวผู้ (หัวตำลิ่งตวผู้) (ฉ 7)

1.3 การตัดคำให้สั้นลง เพื่อให้สื่อสารได้รวดเร็ว เช่น

- ผิวกูด ๑ ลูกหมากตุม ๑ (ผิวมะกูด 1 มะตุม 1) (ฉ 9)
 เอ้านิรภูสี ๑ ไปการนี้ ๑ (เอานะระพูสี 1 ใบสังกรณี 1) (ฉ 3)
 จุกอกไหเสียดโครงข้างซ้าย (จุกอกไหเสียดโครงข้างซ้าย) (ฉ 1)

1.4 การใช้คำที่เปลี่ยนเสียงพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ เพื่อให้ออกเสียงตามสำเนียงของภาคใต้ เช่น

- กินตามกำหมั่งวันหายแล (กินตามกำลั้งวันหายแล) (ฉ 5)
 ทองเขินหลังแขง (ท้องขึ้นหลังแข็ง) (ฉ 11)
 อังซังเดาะเขี้ยว (อังชันดอกลงเขี้ยว) (ฉ 19)

1.5 การใช้คำศัพท์ที่สื่อความหมายเฉพาะในภาคใต้ เป็นภาษาไทยถิ่นใต้ที่ไม่มีใช้ในภาษาไทยมาตรฐาน หรือหากมีคำศัพท์ที่ตรงกันก็จะใช้สื่อความหมายในลักษณะที่แตกต่างออกไป เช่น

- เกล็ดอ่อนอก ไลยดวยหยางหลักไค (คลื่นไล่ไลยด้วยยางสลักไค) (ฉ 9)
 ผ้าร้ายหอทอง (ผ้าขี้ริ้วหอทอง) (ฉ 1)
 เอาน้ำอัยหมูเป็นน้ำกระสาย (เอาน้ำฝรังเป็นน้ำกระสาย) (ฉ 17)

2. การใช้ความเปรียบ

2.1 การใช้ความเปรียบเพื่อบอกขนาด หรือปริมาณ เช่น

- 2.1.1 เปรียบกับผลของพุทรา เช่น ลายนํ้าฝิงรวงกินเท่าลูกพุทรา (ละลายนํ้าฝิงกินเท่าลูกพุทรา) (ฉ 9)
- 2.1.2 เปรียบกับเม็ดขนุน เช่น ลายนํ้าผงกิริเม็ดเตาลูกขนุน (ละลายนํ้าผงกินเม็ด เท่าเม็ดขนุน) (ฉ 11)
- 2.1.3 เปรียบกับเม็ดพริกไทย เช่น ลายแล้วบันเทาเม็ดลัดกริก (ละลายแล้วบันเทาเม็ดพริกไทย) (ฉ 9)
- 2.1.4 เปรียบกับข้าวสาร เช่น อํานํ้าสารทองแซกลงเทาปลัยสาร (อํานํ้าประสานทองผสมลงเท่าปลัยข้าวสาร) (ฉ 6)
- 2.1.5 เปรียบกับอวัยวะ เช่น กํายานเทาแมตั้น (กํายานเท่าหัวแม่เท้า) (ฉ 2)
- 2.2 การใช้ความเปรียบเพื่อบอกสี เช่น
- 2.2.1 สีขาว เปรียบกับนํ้าขาวข้าว เช่น มันไหเยียวขาวดั่งนํ้าเขา (มันให้ปัสสาวะขาวดั่งนํ้าข้าว) (ฉ 2)
- 2.2.2 สีแดง เปรียบกับตำลึงสุก เช่น มันผุดเขินดั่งลิตําลึงสุก (มันผุดขึ้นดั่งลิตําลึงสุก) (ฉ 3)
- 2.2.3 สีดำ เปรียบกับหัวนิลพัท เช่น ฝิลลอกแก้วนิลภัทไหหาในค่อมือแลตาตีน
ดำดัจหัวนิลภัท (ฝิลลอกแก้วนิลพัทขึ้นในคอ มือ ตา และเท้า มีสีดำประดุจหัวนิลพัท) (ฉ 18)
- 2.2.4 สีเขียว เปรียบกับใบไม้ เช่น ลางที่เขียวเปนใบไม้ก็มี (บางครั้งสีเขียวเป็นสีใบไม้ก็มี) (ฉ 13)
- 2.3 การใช้ความเปรียบเพื่อบอกกลิ่น เช่น
- 2.3.1 เปรียบกับแรง เช่น ตัวสาบดั่งแรง (ตัวเหม็นเหมือนแรง) (ฉ 3)
- 2.3.2 เปรียบกับไขไก่เน่า เช่น แกชหมีรดิงไขไกเน่า (แกอุจจาระเหม็นดิงไขไก่เน่า) (ฉ 7)
- 2.4 การใช้ความเปรียบเพื่อบอกความแข็ง เช่น
- 2.4.1 เปรียบกับแผ่นหนัง เช่น ไหทองแข็งเหมือนชิงหนัง (ให้ทองแข็งเหมือนแผ่นหนังที่ซึ่งจันตึง) (ฉ 1)
- 2.4.2 เปรียบกับท่อนไม้ เช่น ตัวแขงดิงท่อนไม้ (ตัวแข็งดิงท่อนไม้) (ฉ 20)
- 2.5 การใช้ความเปรียบเพื่อบอกเสียง เช่น
- 2.5.1 เปรียบกับนกกาเหว่า เช่น เสียงคลายชืดดิงเกาศีเสียงกระเหว่าไภเราะยึ่ง
นั๊ก (เสียงเหมือนเดิมดิงเกาศีเสียงกาเหว่าไภเราะยึ่งนั๊ก) (ฉ 4)
- 2.5.2 เปรียบกับสุนัข เช่น หายไยดิงหมาหอบแดด (หายใจดิงหมาหอบแดด) (ฉ 13)
- 2.6 การใช้ความเปรียบเพื่อบอกถึงสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น
- 2.6.1 เปรียบกับพระยามัจจุราชเช่น ถาเป็ดดิงนัรตเหมินยูไนยมีภระยามะจุราด

แล้ว(ถ้าเป็นดั่งนั้นเหมือนอยู่ในมือพระยามัจจุราช) (ฉ 1)

2.6.2 เปรียบกับผี เช่น ให้ทูนทวยดุจดั่งผีเขา (ให้ทูนทวยรายดั่งผีเข้า) (ฉ 12)

3. การใช้สำนวน

3.1 กำลักราชสีห์ เช่น อยากำลักราชสีห์หรือหะ ครอบโรคทั้งปวง (ยากำลักราชสีห์ ครอบโรคทั้งปวง) (ฉ 11)

3.2 กินแต่พอแรง เช่น ลายเลากินแต่พอแรง (ละลายเหล้ากินแต่พอแรง) (ฉ 11)

3.3 เอ้อมมือพระยามัจจุราช เช่น อยู่ในเอ้อมมิกระมัดจรััด (อยู่ในเอ้อมมือพระยามัจจุราช) (ฉ 1)

4. วัฒนธรรมการใช้ภาษา

ภาคใต้มีวัฒนธรรมการใช้ภาษาที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งสะท้อนถึงลักษณะนิสัยใจคอของ ชาวใต้ เช่น เป็นคนตรงไปตรงมา มีความแข็งกระด้าง โห้ง ดูเหมือนกับขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ดังจะเห็นได้จากการใช้ภาษาที่มีลักษณะห้วน และสั้น แต่ก็มีส่วนที่มีลักษณะสำเนียงภาษาที่มี หางเสียง มีสร้อยท้ายคำ เป็นต้น วัฒนธรรมการใช้ภาษาของชาวใต้ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจาก ภาคกลางได้ปรากฏอยู่ในหนังสือบุดประเภทตำรายา เช่น

4.1 การเรียงลำดับคำ การเรียงลำดับคำในวลี หรือประโยคส่วนใหญ่จะไม่แตกต่างจาก ภาษาไทยมาตรฐาน แต่ก็มีบ้างบางลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น

มาระดูเลือด (มาประจำเดือน) (ฉ 20) การเรียงคำแบบ กริยา + วิเศษณ์ + นาม
กินให้สิ้นอย่า (กินให้สิ้นยา) (ฉ 11) การเรียงคำแบบกริยา + ขยายกริยา + นาม

4.2 การใช้คำลงท้าย การใช้คำลงท้ายในหนังสือบุดประเภทตำรายา นอกจากจะจบ ขนานยาด้วยคำว่า “แล” เช่น ท่านแล นักแล หายแล สิ้นแล เป็นต้น ยังมีกรจบข้อความหรือ ประโยคด้วยการใช้คำลงท้ายที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น

ตโภกแลทองตองมีโตเหลือ (สะโภกและทองตองมีได้เลย) (ฉ 11)

อย่าขับเลือดอนิงเลา (อย่าขับเลือดหนึ่งอีก) (ฉ 19)

4.3 การใช้คำลักษณนาม มักจะใช้คำไม่คงที่ และมีใช้น้อยกว่าภาคกลาง เพราะสิ่งของ หลายอย่างมีการใช้ลักษณนามร่วมกัน ลักษณะนามที่มีลักษณะเฉพาะของภาคใต้ ที่ปรากฏใน หนังสือบุด เช่น

กินเทาลูกพุทราเขา ๓ กลอน (กินเท่าลูกพุทรา เข้า 3 ลูกกลอน) (ฉ 20)

แมนตาย ๓ ภายเป็นเลา (แมนตายหนึ่งวันครึ่งเป็นอีก) (ฉ 20)

4.4 การใช้คำศัพท์เฉพาะถิ่นในประโยค เป็นการใช้คำศัพท์ที่มีลักษณะเด่นอีกประการ หนึ่งของภาคใต้ เมื่อเป็นคำพยางค์เดียวจะไม่มี ความหมาย แต่เมื่อนำไปเป็นส่วนประกอบหนึ่งใน ประโยคก็จะมี ความหมาย เช่น

ถ้ามันขึ้นไหล่ (ถ้ามันจะขึ้นไหล่) (ฉ 16)

กินที่ลูกถ้วย (กินครั้งละถ้วยเล็ก ๆ) (ฉ 15)

อภิธานศัพท์ยาสมุนไพร

ผู้วิจัยได้รวบรวมคำศัพท์จากหนังสือชุด ได้แก่ ชื่อสมุนไพร ชื่อขนานยา ชื่อโรค อาการของโรค ส่วนประกอบของยา และวิธีการปรุงยา เพื่อจัดทำเป็นอภิธานศัพท์ คำศัพท์ที่พบส่วนใหญ่เป็นคำศัพท์ของชื่อสมุนไพร และชื่อขนานยาหรือชื่อโรค ลักษณะการบันทึก มักจะบันทึกตามการออกเสียงในพื้นที่ของตนเอง คำศัพท์ที่มีความหมายเดียวกันบางคำมีรูปเขียนหลายรูป บางคำเป็นสำนวน บางคำเป็นศัพท์เฉพาะของหมอยา และบางคำมีรูปเขียนที่แตกต่างไปจากรูปเขียนในภาษาไทย ซึ่งไม่ปรากฏในระบบการพิมพ์

ผู้วิจัยได้รวบรวมคำศัพท์โดยแยกตามลำดับอักษร และอธิบายประกอบเพื่อให้เข้าใจคำศัพท์เหล่านั้นมากขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กหนูนสามล่อ

คำอ่าน	[ka ³ nun ¹ sam ¹ ma ⁷ IC: ⁵]
ชนิดของคำ	ค่านาม Artocarpus communis Forst. (ชื่อสมุนไพร)
ความหมาย	ขนุนสำปะล่อ
รูปแบบการใช้	ถาजूแกเอาลิ้นถึเล ๑ กหนูนสามล่อ (ฉ 18)
ส่วนประกอบของขนานยา	ฝัะลลอกแก้วเจ็ดประการ
ข้อมูลเพิ่มเติม	ขนุนสำปะล่อ มีสรรพคุณทางยา เช่น ดอก – แก้บิดมูกเลือด เถา – แก้ดีพิการ ขับผายลม ทำให้เรอ แก้ไข้ แก้ร้อนใน แก้ท้องเสีย ราก – ขับลมอัมพฤกษ์ บำรุงน้ำเหลือง แก้ริดสีดวงตา เป็นต้น

กำขำ

คำอ่าน	[kam ³ cham ⁵]
ชนิดของคำ	ค่านาม Erioglossum rubiginosum Blume. (ชื่อสมุนไพร)
ความหมาย	มะหวด
รูปแบบการใช้	ออย่าไ้ยเหนื่อ เอ้ารากกำขำ ๑ (ฉ 1)
ส่วนประกอบของขนานยา	ไ้เหนื่อ
ข้อมูลเพิ่มเติม	มะหวด มีชื่อเรียกอื่น เช่น กำขำ, ขำ, หวดหล้า, สีหวด, หมากจำ เป็นต้น มีสรรพคุณทางยา เช่น เมล็ด – แก้ไข้ซาง แก้ไอกรน ราก – แก้ไข้เพื่อฝัะภายใน แก้พิษร้อน แก้วัณโรค เป็นต้น

ภาพที่ 2 กำขำ

ขี้กลา

คำอ่าน	[khi: ² kla: ³]
ชนิดของคำ	คำนาม
ความหมาย	น้ำครำได้ฤๅนห้องคร้ว
รูปแบบการใช้	ลายนำขี้กลาถูกลมออกเฝ้าไฟ (ฉ 9-10)
ส่วนประกอบของขนานยา	ตานขโมย

ข้อมูลเพิ่มเติม น้ำครำเป็นน้ำทิ้งที่เกิดจากการซักล้างที่อยู่ใต้ถุนครัวเรือน เช่น น้ำทิ้งจากการล้างจานซาม เป็นต้น เมื่อทิ้งในพื้นที่เดิมซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นหลุมหรือบ่อน้ำครำ เมื่อต้องการใช้ทำยาก็จะมีการตักน้ำครำเหล่านั้นออก แล้วขุดลงไปในพื้นที่ลึกประมาณหนึ่งคืบ ก็จะมีน้ำใส ๆ ผุดขึ้นมาจากพื้นดิน หรืออาจจะใช้ไม้ไผ่ปักลงไปใต้อ่างน้ำครำ ทำให้น้ำซึมเข้าไปในท่อไม้ไผ่ น้ำใส ๆ ส่วนนี้อาจจะเรียกว่า “น้ำไขเสียด” ซึ่งหมออาจจะใช้น้ำส่วนนี้เป็นส่วนประกอบในขนานยา

ขี้ว

คำอ่าน	[khu: ²]
ชนิดของคำ	คำกริยา
ความหมาย	คั่ว
รูปแบบการใช้	เฝ้าเกล็ดปลาชอรวขี้วให้ไหม (ฉ 3)
ส่วนประกอบของขนานยา	ใช้สันนิบาต

ขี้กล้ำ

คำอ่าน	[khi: ² phla: ⁷]
ชนิดของคำ	คำนาม (ชื่อสมุนไพร)
ความหมาย	พริก
รูปแบบการใช้	เฝ้าขี้กล้ำ ๑ ชิง ๑ (ฉ 1)
ส่วนประกอบของขนานยา	คลอดลูกแล้วเจ็บท้องเจ็บอก

ข้อมูลเพิ่มเติม ฟัก มีชื่อเรียกอื่น เช่น ชี้อั่ว ฟักเขียว ฟักขาว ฟักแฟง ฟักซี่หมู ฟักขม เป็นต้น มีสรรพคุณทางยา เช่น ใบ – แก้ววม แก้วพิษฝั่งต่อย ลูก – ขับปัสสาวะ แก้วธาตุพิการ แก้วไอ เป็นเลือด แก้วโลหิตเป็นพิษ น้ำยางจากผล – แก้วเบาหวาน แก้ววมน้ำ แก้วโรคไต เปลือกลูก – แก้วช้ำใน แก้วปวดเอว เมล็ด – ขับพยาธิ ลดไข้ แก้วอักเสบววม ราก – แก้วกระหายน้ำ เป็นต้น

ภาพที่ 3 ชี้อั่ว

คุณช:ราด

คำอ่าน	[khot ⁷ cha? ⁷ ra:t ⁶]
ชนิดของคำ	คำนาม (ชื่อขนานยา)
ความหมาย	คุดทะราด
รูปแบบการใช้	ชี้อั่วคุดทะราด เบนผี (ฉ 15)
ส่วนประกอบของขนานยา	คุดทะราด

ข้อมูลเพิ่มเติม ชื่อขนานยา “คุดทะราด” เป็นโรคติดต่อชนิดเรื้อรัง วันแรกเกิดจะมีตุ่มเล็ก ๆ คล้ายหัวหูด แล้วค่อย ๆ โตขึ้น ระยะแรกอาจมีไข้เล็กน้อย เบื่ออาหาร น้ำหนักลด โรคนี้อาจเกิดในกระดุก และอวัยวะอื่น ๆ เช่น จมูก หน้าแข้ง เป็นต้น

คนลิگان

คำอ่าน	[khon ⁵ li? ⁷ ka:n ³]
ชนิดของคำ	คำกริยา
ความหมาย	คูลีการ
รูปแบบการใช้	คนลิگانหุงไคคงแต่น้ำมัน (20-12)
ส่วนประกอบของขนานยา	ลมทั้งปวง
ข้อมูลเพิ่มเติม	วิธีการปรุงยาด้วยการคูลีการ คือ คลุกเคล้าส่วนผสมของยาให้เข้ากัน

ชุมโง

คำอ่าน	[chum ⁵ pho: ⁶]
ชนิดของคำ	ค่านาม Psidium guajava L. (ชื่อสมุนไพร)
ความหมาย	ฝรั่ง
รูปแบบการใช้	ไปยทับทิม ๑ ไปยชุมโง ๑ (ฉ 14)
ส่วนประกอบของขนานยา	ลงมูกเลือด

ข้อมูลเพิ่มเติม คำว่า “ฝรั่ง” ซึ่งหมายถึงผลไม้ชนิดหนึ่งนั้น ภาษาไทยถิ่นใต้ในแต่ละท้องถิ่นมีการเรียกที่แตกต่างกัน เช่น บางพื้นที่เรียกว่า “ยาหมู” “ยามู” บางพื้นที่เรียกว่า “ชมพู” หรือ “ชมโพ” ฝรั่ง ยังมีชื่อเรียกอื่น เช่น บักสีดา มะก้วย มะปุ่น เป็นต้น มีสรรพคุณทางยา เช่น ใบ – ดับกลิ่นปาก ยอด – แก้บิดปวดเบ่ง แก้วท้องร่วง ลูกอ่อน – แก้วท้องเสีย ลูกสุก – ดับกลิ่นเหม็น ระบายท้อง ราก – แก้วน้ำเหลืองเสีย เป็นต้น

ภาพที่ 4 ชุมโง

เชื่อม

คำอ่าน	[chi-am ⁶]
ชนิดของคำ	คำวิเศษณ์
ความหมาย	จวนจะเสียชีวิต
รูปแบบการใช้	ไหเชื่อมไหคั้งเพื่อไป (ฉ 12)
ส่วนประกอบของขนานยา	สวางอารมณ์
ข้อมูลเพิ่มเติม	อาการของผู้ป่วยที่มีลักษณะคั้งจวนจะเสียชีวิต

ดินผล่า

คำอ่าน	[din ³ phla: ¹]
ชนิดของคำ	ค่านาม
ความหมาย	ดินที่เกิดจากทับถมของเถาถ่านจากการหุงต้ม

รูปแบบการใช้ เอ้าดินผล่า ๑ ลูกในมวงคัน ๑(ธ 5-12)

ส่วนประกอบของขนานยา ซางขึ้นคอ ไอ ท้องขึ้น

ข้อมูลเพิ่มเติม ในอดีตการปรุงอาหารมักจะใช้ฟืนหรือถ่าน จึงเกิดการทับถมของเถ้าถ่าน เมื่อหุงต้มเป็นระยะเวลาานส่วนที่ทับถมก็แข็งตัวกลายเป็นดิน จึงชูดินส่วนนี้มาเป็นส่วนประกอบของขนานยา

แปงลูกออน

คำอ่าน [pl:N⁴ lu:k⁶ ?C:n³]

ชนิดของคำ คำนาม

ความหมาย แป้งเด็ก

รูปแบบการใช้ นุดกร: ๑ แปงลูกออน ๑ (ธ 1)

ส่วนประกอบของขนานยา เริ่ม

ข้อมูลเพิ่มเติม คำว่า “ลูกออน” ในภาษาไทยถิ่นใต้หมายถึง เด็กแรกเกิดหรือทารก “แปงลูกออน” ในที่นี้ก็คือ “แป้งลูกออน” ซึ่งหมายถึงแป้งที่ใช้สำหรับเด็กนั่นเอง ทั้งนี้เพราะในแป้งจะมีส่วนผสมของดินสอพองที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคบางชนิดได้

โพก

คำอ่าน [pho:k⁶]

ชนิดของคำ คำกริยา

ความหมาย พอก

รูปแบบการใช้ บดโพกหัวแมเทา (ธ 8)

ส่วนประกอบของขนานยา ไข่ตำมั่ว

มูนม:หิงสอ

คำอ่าน [mu:n⁵ ma?⁷ hi-N¹ sC:¹]

ชนิดของคำ คำนาม

ความหมาย มูลควาย

รูปแบบการใช้ หัวหัวหมู ๑ มูนม:หิงสอ ๑ (ธ 15)

ส่วนประกอบของขนานยา เลือดออกตามไรฟัน

ข้อมูลเพิ่มเติม มูลควายที่ใช้เป็นส่วนประกอบของขนานยาจะเลือกใช้ส่วนที่แห้งแล้ว

ไม้เงาะ

คำอ่าน [ma:j⁷ NC?⁷]

ชนิดของคำ คำนาม (สำนวน)

ความหมาย ไม้เงาะ (คล้ายเข็มป่า)

รูปแบบการใช้ ไปยหมากหลัด ๑ ไปยไม้เง้า: ๑ไปยกริก ๑ (ธ 1)

ส่วนประกอบของขนานยา ไข่

ข้อมูลเพิ่มเติม ไม้เงาะ สื่อความหมายถึงต้นไม้อชนิดหนึ่ง คล้ายต้นเข็มป่า ดอกเป็นช่อ มีทั้งสีแดง และขาว ส่วนชื่อไม้เงาะนั้นมีหลายที่มาที่แตกต่างกัน เช่น เป็นต้นไม้ที่ชนกลุ่มน้อย “เงาะป่า” ชอบเพราะมีสีแดง เป็นต้นไม้ที่ชาวเงาะป่านำมาจากบนเขา เพื่อนำมาขายแก่ชาวบ้าน ส่วนสรรพคุณทางยาจะใกล้เคียงกับเงาะป่าเช่น แก้วตาแดง แก้วไข่ เป็นต้น

องค์สุน

คำอ่าน [ʔoN³ khaʔ⁷ su:n¹]

ชนิดของคำ คำนาม (ชื่อขนานยา)

ความหมาย องคสูตร

รูปแบบการใช้ อยาพอกองค์สุน ทานให้เข้าฝักบุง ๑ (ฉ 13)

ส่วนประกอบของขนานยา องคสูตร

ข้อมูลเพิ่มเติม ชื่อขนานยา “องคสูตร” เป็นความผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะ และระบบสืบพันธุ์ของผู้ชายทั้งสิ้น

อญาแพก

คำอ่าน [ja:² phrl:k⁶]

ชนิดของคำ คำนาม Cynodon dactylon Pers.
(ชื่อสมุนไพร)

ความหมาย หญ้าแพก

รูปแบบการใช้ อญาแพก ๑ ฝักเบ็ด ๑ (ฉ 2) ภาพที่ 5 อญาแพก

ส่วนประกอบของขนานยา คลุ้มคลั่ง

ข้อมูลเพิ่มเติม หญ้าแพก มีชื่อเรียกอื่น เช่น หญ้าแผด หนอกเกเค เป็นต้น มีสรรพคุณทางยา เช่น ต้น – แก้วไข่ ขับลม แก้วอำพาด แก้วทองเสี้ยว ขับปัสสาวะ แก้วริดสีดวงทวาร ราก – แก้วหนองเรือรัง ขับปัสสาวะ เป็นต้น

ภาพที่ 5 อญาแพก

๗ ตุ่มน**คำอ่าน** [cet³ ta² mu:n¹]**ชนิดของคำ** คำนาม Tinospora tuberculata Beumee.
(ชื่อสมุนไพร)**ความหมาย** บอระเพ็ด**รูปแบบการใช้** ๗ ตุ่มนฝกรินเหล่า (ฉ 1)**ส่วนประกอบของขนานยา** ยาล้างเลือด**ข้อมูลเพิ่มเติม** บอระเพ็ด มีชื่อเรียกอื่น เช่น เจ็ดหมูน, เจตมูลยาน, หางหนู, เกาหัวด้วน, จุงจิง, เครือเขาฮอ, เจตมูลหนาม เป็นต้น มีลักษณะเด่น คือ มีรสขม จึงเป็นสมุนไพรที่มีสรรพคุณทางยา เช่น ผล - รักษาโรคไข้พิษอย่างแรง ใบ - รักษาพยาธิในฟัน ต้น และเถา - บำรุงกำลัง แก้อ่อนใน แก้โลหิตพิการ เป็นต้น

ภาพที่ 6 ๗ ตุ่มน

สรุปผลการวิจัย

หนังสือบุคประเภทตำรายาเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าเพราะเป็นการบันทึกภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคของคนสมัยโบราณที่ได้ค้นคิดเพื่อถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังให้นำไปปรับใช้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดต่างๆ ที่แฝงอยู่ ส่วนคำศัพท์ที่ปรากฏในหนังสือบุคก็จะมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ มีการใช้คำศัพท์ภาษาถิ่น คำโบราณ สำนวน รวมถึงวิธีการเขียนที่ไม่มีหลักเกณฑ์ในการเขียนที่แน่นอน เพราะเป็นการเขียนตามความรู้ ความสามารถของผู้บันทึก และส่วนใหญ่เป็นการเขียนตามภาษาพูด การจะอ่านให้เข้าใจ และสื่อความหมายได้ถูกต้องจะต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้า และการสอบถามผู้รู้ การรวบรวมและศึกษาคำศัพท์ในรูปแบบของอภิธานศัพท์จึงเป็นส่วนหนึ่งของการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การศึกษา หรือพัฒนาในลักษณะอื่นๆ ได้อย่างกว้างขวางต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

หนังสือบุดเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่บันทึกภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าซึ่งเกิดจากความคิด ความรู้ และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่น ผู้ที่สนใจ หน่วยงาน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะได้ อนุรักษ์ ศึกษา และสืบทอด เพื่อให้เข้าใจอดีตได้อย่างลึกซึ้งอันจะนำไปสู่การปรับใช้ในแง่มุมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดคุณค่าอย่างสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การตั้งชื่อขนานยามีหลายลักษณะ เช่น ตั้งชื่อตามลักษณะของยา อาการ ของโรค วิธีการรักษาโรค เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการตั้งชื่อที่น่าสนใจซึ่งต้องอาศัยการตีความ เช่น พินาศไตรภพ มหาคงคา เป็นต้น จึงควรจะได้มีการศึกษาแนวคิดวิธีการตั้งชื่อขนานยาดังกล่าว

2.2 ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ยาสมุนไพรที่ปรากฏในวรรณกรรม ท้องถิ่นประเภทหนังสือบุดของภาคใต้กับคำศัพท์ยาสมุนไพรที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภท สมุดไทย หรือสมุดข่อยของภาคอื่น ๆ

2.3 ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบชื่อขนานยา ที่ปรากฏในหนังสือบุดกับชื่อ ขนานยาที่ปรากฏในแวดวงการแพทย์แผนปัจจุบัน

2.4 ควรจะมีการศึกษาคำศัพท์ยาสมุนไพรจากแหล่งอื่นๆ ที่นอกเหนือจาก หนังสือบุด เช่น จากแพทย์พื้นบ้าน ร้านยาแผนโบราณ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, สำนักงาน. (2551). ศัพท์แพทย์ไทย.

กรุงเทพฯ: แสงเทียนการพิมพ์.

ไข่มุก อุทยานลี. (2547). การอนุรักษ์สมุดไทยภาคใต้เพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ท้องถิ่น. บัณฑิตานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี.

เจนจบ ยิ่งสมล. (2555). สารานุกรมสมุนไพรไทย. กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์ (1999).

เจริญ ศรีประดิษฐ์. (2542). ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ด้านการแพทย์พื้นบ้านจากหนังสือบุด.

สุราษฎร์ธานี: สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ฉันทัส ทองช่วย. (2536). ภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ทักษิณคดีศึกษา, มูลนิธิ. (2546). พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พุทธศักราช 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

นครศรีธรรมราช, มหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2551). พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พุทธศักราช 2550 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มาย มีเดีย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. (2540). สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเวชกรรมไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. หนังสืออนุครหัส ศวภ.55220088. (ม.ป.ป.). (ม.ป.ท.).

บุคคลานุกรม

จรินทร์ ผลสมบุรณ์ (แพทย์แผนไทย ผู้ประกอบการร้านยาแผนโบราณ) อายุ 61 ปี บ้านเลขที่ 28 ถนนสมันตประดิษฐ์ ตำบลพิมาน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2558

จำเนียร พลอยดำ อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 144 หมู่ 9 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพยอม จังหวัดพัทลุง สัมภาษณ์เมื่อ 9 พฤษภาคม 2558

แผ้ว คงพัน (แพทย์แผนไทย) อายุ 84 ปี บ้านเลขที่ 63 หมู่ 4 ตำบลนาเตย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา สัมภาษณ์เมื่อ 25 เมษายน 2556, 17 พฤษภาคม 2557 และ 20 ธันวาคม 2557

พรม จันทรา (แพทย์แผนไทย ผู้ประกอบการร้านยาแผนโบราณ) อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 994/1 หมู่ 2 ตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ สัมภาษณ์เมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2558

วินัย รักกำเนิด (แพทย์แผนไทย) อายุ 46 ปี บ้านเลขที่ 14/1 หมู่ 5 ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2558

สอ เสมือนใจ อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 816 หมู่ 6 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง สัมภาษณ์เมื่อ 9 พฤษภาคม 2558

